

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕМОГРАФІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.В. ПТУХИ**

ЛЕГАН ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 331.101.234:331.522

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОДІ НА РИНКУ
ПРАЦІ: ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НАПРЯМИ
ПІДВИЩЕННЯ**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ЛІСОГОР ЛАРИСА СЕРГІЇВНА,
Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М.В. Птухи НАН України,
завідувач відділу соціальних проблем ринку праці.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
СЕМИКІНА МАРИНА ВАЛЕНТИНІВНА,
Кіровоградський національний технічний університет,
завідувач кафедри економіки та організації
виробництва;

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
ТЕРЮХАНОВА ІРИНА МИКОЛАЇВНА,
Науково-дослідний інститут праці і зайнятості
населення Міністерства соціальної політики України
і НАН України,
начальник відділу робочих місць, профорієнтації та
підготовки кадрів.

Захист відбудеться «26» січня 2016 р. о 16-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.247.01 Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

Автореферат розісланий «10» грудня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

С.В. Полякова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобалізований світ третього тисячоліття висуває нові вимоги до національних економік відповідно до сучасних інноваційних змін. Досвід країн з найвищим рівнем національної конкурентоспроможності доводить, що визначальним чинником економічного розвитку, запорукою прогресу сучасного цивілізованого суспільства та гарантією успішності трансформаційних процесів в країні є активна участь у них молодого покоління.

На шляху вступу України до глобалізованого економічного простору дедалі важливішим стає процес підготовки висококваліфікованих фахівців. Очевидним є факт, що модернізація економіки України неможлива без підготовки молодих кадрів з відповідним рівнем кваліфікації, оскільки саме вони здатні гнучко реагувати на нововведення, генерувати принципово нові ідеї, впроваджувати новітні технології, обслуговувати технологічно оновлене устаткування, адаптоване до сучасних вимог інноваційного суспільства.

У зв'язку з цим пріоритетного значення для України набувають наукові дослідження, присвячені питанню формування дієвих механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності молоді на ринку праці, зокрема шляхом поліпшення якості підготовки молодих спеціалістів, забезпечення збалансованості розвитку ринку освітніх послуг та ринку праці, удосконалення умов найму та праці молодих людей, підвищення мотивації праці молоді.

Фундаментальний внесок у дослідження концепції конкуренції у сфері праці зробили видатні зарубіжні вчені, представники класичної економічної школи: Дж. М. Кейнс (John Maynard Keynes), А. Маршалл (Alfred Marshall), Д. Мілль (John Stuart Mill), Д. Рікардо (David Ricardo), А. Сміт (Adam Smith), М. Фрідмен (Milton Friedman).

Проблеми конкурентоспроможності робочої сили та ринку праці ґрунтовно досліджені такими провідними вітчизняними науковцями, як С.І. Бандур, В.В. Близнюк, Д.П. Богиня, Н.М. Глевацька, О.А. Грішнова, Г.А. Дмитренко, Т.А. Заяць, А.М. Колот, Т.А. Костишина, Г.І. Купалова, Е.М. Лібанова, Л.С. Лісогор, Ю.М. Маршавін, В.В. Онікієнко, І.Л. Петрова, В.М. Петюх, М.В. Семікіна, І.М. Терюханова, Л.Г. Ткаченко, О.І. Цимбал, Л.В. Шаульська та інші.

Однак, попри наявність необхідного теоретико-методологічного базису та понятійного апарату досліджуваної проблематики, існує необхідність комплексного вивчення конкурентоспроможності однієї з найбільш вразливих на ринку праці соціально-демографічних груп – молоді, шляхів її забезпечення та напрямів підвищення, що й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження, визначило його мету та основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до науково-дослідних тем відділу соціальних проблем ринку праці Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, а саме: «Вплив кризових явищ на якість трудового

життя» (державний реєстраційний номер 0109U008251, 2010-2012 рр.), у межах якої дисертантом досліджено вплив кризових явищ на рівень конкурентоспроможності молоді на ринку праці; «Розроблення економічної моделі прогнозування обсягів підготовки кадрів з вищою та професійно-технічною освітою за державним замовленням відповідно до потреб економіки» (державний реєстраційний номер 0112U008470, 2012 р.), у межах якої дисертантом обґрунтовано та запропоновано соціально-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України; «Інноваційні перспективи структурних трансформацій ринку праці в умовах модернізації економіки» (державний реєстраційний номер 0112U006751, 2013-2015 рр.), у межах якої дисертантом обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України за сферою впливу на складові, що її формують.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методологічних основ забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці та розробка практичних рекомендацій щодо напрямів її підвищення.

Для досягнення поставленої мети дослідження вирішувалися такі наукові та практичні завдання:

- обґрунтувати теоретико-методологічні основи сутності економічної категорії «конкурентоспроможність молоді на ринку праці»;
- формалізувати та систематизувати чинники впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці;
- здійснити оцінку конкурентоспроможності молоді на ринку праці за кількісно-якісним критерієм;
- провести групування регіонів України на основі кластерного аналізу за критеріями, які визначають завершеність транзиту молоді на ринок праці;
- розробити методологічні підходи до побудови соціально-економічної моделі забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України;
- визначити напрями підвищення конкурентоспроможності молоді в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Методи дослідження. У процесі розв'язання визначених у дисертаційному дослідженні завдань як методологічна база застосовувалися такі загальнонаукові та специфічні методи: *аналіз* – для характеристики складових поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці» та подальшого всебічного їх дослідження на відповідно визначених рівнях; *синтез* – з метою визначення економічної сутності базових понять дисертаційного дослідження, етапів формування та суб'єктів забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці; *абстрактно-логічний* – для узагальнення теоретичних положень та формулювання нових гіпотез під час дисертаційного дослідження; *історико-*

логічний – при дослідженні еволюційних підходів до визначення економічної сутності поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці»; *монографічний* – для глибокого вивчення процесу формування конкурентоспроможності молодих кадрів та виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків ключових понять роботи; *класифікація* – з метою виявлення видів конкуренції молоді на ринку праці та систематизації чинників впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці; *графічний* – для побудови схем та діаграм для аналізу демографічних характеристик, освітньо-професійних орієнтацій та економічної активності молоді в Україні; *економіко-статистичний* – для вивчення сучасного стану молодіжного ринку праці та можливостей підвищення економічної активності молоді; *класстерний аналіз* – для виділення груп регіонів України за характеристиками робочих місць, перебування на яких визначає завершення транзиту молоді від навчання до зайнятості; *ранжування* – при визначенні рангу регіонів України за рівнем конкурентоспроможності молоді на ринку праці; *узагальнення* – для конкретизації та систематизації напрямів підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці на сучасному етапі розвитку економіки.

Емпіричною та інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України з питань державної молодіжної політики, вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, науково-аналітичні доповіді Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, дані соціологічних досліджень Інституту соціології НАН України, дані Державної служби статистики України та Державної служби зайнятості України, міжнародні правові акти та оприлюднена інформація зарубіжних статистичних органів, дані Інтернет-порталів у сфері працевлаштування та електронні ресурси всесвітньої мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

- удосконалено трактування економічної сутності поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці», яке, на відміну від існуючих, враховує існування нано-, мікро-, мезо/макрорівнів її формування та забезпечення, що обумовлює залежність конкурентних переваг молоді від можливостей реалізації її особистісного, освітнього, інтелектуального, інноваційного та мотиваційного потенціалів на внутрішньофірмовому, регіональному та національному ринках праці;

- набули подальшого розвитку науково-методичні підходи до формалізації та систематизації чинників впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці за класифікаційними ознаками, зокрема: за внутрішнім змістом, сферою та часом дії, ступенем впливу, способом прояву, характером дії; виявлено специфіку їх впливу, що збагачує арсенал можливостей регуляторного впливу держави на забезпечення ефективного переходу від навчання до зайнятості;

- здійснено регіональну оцінку конкурентоспроможності молодих людей на ринку праці за кількісно-якісним критерієм, ґрунтуючись на ознаці

завершеності переходу від навчання до зайнятості, що дало змогу порівняти і ранжувати регіони України за рівнем конкурентоспроможності молоді;

- проведено групування регіонів України на основі ієрархічного кластерного аналізу за сукупністю критеріїв, які визначають ступінь завершеності транзиту молоді на ринок праці, що створює інформаційне підґрунтя для розробки дієвих заходів щодо адаптації молоді на ринку праці;

- удосконалено методологічні підходи до побудови соціально-економічної моделі забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, що, на відміну від існуючої, базується на дворівневій системі формування конкурентних переваг молоді на ринку праці завдяки залученню нормативно-правових, адміністративно-організаційних, фінансово-економічних та мотиваційних методів впливу на методологічному та практичному рівні, що забезпечує досягнення ефективного переходу від навчання до зайнятості;

- обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці у сучасних умовах, які, на відміну від запропонованих раніше, визначені за мірою впливу на кожну із складових, що її формують (демографічну, освітньо-професійну та особистісно-соціальну); це дає змогу враховувати специфіку формування та реалізації конкурентоспроможності молоді при формуванні державних та регіональних програм зайнятості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретико-методологічні та практичні аспекти дисертаційної роботи можуть бути використані органами державної та місцевої влади при розробці документів методичного, нормативно-правового, регуляторного та прогнозного характеру, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Наукові розробки автора стосовно напрямів підвищення конкурентоспроможності сільської молоді на ринку праці були використані Волинською державною сільськогосподарською дослідною станцією Інституту сільського господарства Західного Полісся Національної академії аграрних наук України при розробці Програми підвищення зайнятості і мотивації праці сільського населення Волинської області на період до 2017 року (довідка №399/01-06 від 16.12.2013 р.). Запропоновані в дисертаційній роботі практичні рекомендації щодо питань сприяння зайнятості молоді та подолання молодіжного безробіття використано у практичній діяльності Рівненським обласним центром зайнятості (довідка №01-4117 від 12.12.2013 р.). Окремі аспекти науково-практичних рекомендацій щодо напрямів підвищення конкурентоспроможності молодих працівників та активної участі роботодавців у процесі підготовки фахівців були використані відділом кадрів ПрАТ «Коростенський ЗЗБШ» при розробці удосконаленої структурної моделі колективного договору (довідка №1667/25 від 10.10.2013 р.). Результати наукових досліджень також використовуються у навчальному процесі Житомирської філії Національного університету державної податкової служби України при викладанні дисциплін: «Соціальна економіка», «Економіка праці та соціально-трудова відносини» (довідка №23 від 07.02.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним дослідженням, у якому викладено авторський підхід до розробки науково-методичних засад конкурентоспроможності молоді на ринку праці, шляхів її забезпечення та напрямів підвищення. Наукові положення та висновки, викладені у дисертаційній роботі, є особисто отриманими дисертантом розробками. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті положення, що є результатами власних напрацювань.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на 12 науково-практичних конференціях, серед яких: *міжфакультетська науково-практична конференція* молодих вчених, магістрів та студентів «Формування стратегії розвитку регіонального АПК» (м. Житомир, 12 травня 2005 р.); *всеукраїнська науково-практична конференція*, присвячена 40-річчю економічного факультету «Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення розвитку АПК України: проблеми та перспективи» (м. Житомир, 25–26 листопада 2010 р.); *міжнародні науково-практичні конференції*, зокрема: «Актуальні питання сучасної економічної науки і практики» (м. Львів, 21–22 жовтня 2011 р.); «Оцінка перспектив економічного потенціалу України XXI століття» (м. Київ, 18–19 листопада 2011 р.); «Стратегії інноваційної економіки України: проблеми, перспективи, теоретико-методологічний аспект» (м. Київ, 16–17 грудня 2011 р.); «Економічні підсумки 2011 року: досягнення та перспективи» (м. Львів, 23–24 грудня 2011 р.); «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 10–11 травня 2012 р.); «Соціально-економічні трансформації в умовах глобалізації: світовий та вітчизняний виміри» (м. Херсон, 1–2 березня 2013 р.); «Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності» (м. Одеса, 10–11 травня 2013 р.); «Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку» (м. Ужгород, 22–23 листопада 2013 р.); «Пріоритети розвитку економіки України та інших країн» (м. Чернігів, 29–30 листопада 2013 р.); «Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів» (м. Ужгород, 5–6 грудня 2014 р.).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць, із них 6 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному фаховому виданні та 12 публікацій у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,85 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,66 друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 207 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 17 таблиць, 44 рисунки, 10 додатків на 22 сторінках. Список використаних джерел налічує 232 найменування на 22 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності молоді на ринку праці» встановлено еволюційні підходи до визначення економічної сутності поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці»; досліджено нормативно-правове регулювання забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України; здійснено аналіз та систематизацію чинників впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці за класифікаційними ознаками.

У результаті проведеного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду визначення змісту поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці» доведено багатогранність, дискусійність та специфічність даної дефініції. Автором запропоновано власне трактування економічної сутності поняття, яке, на відміну від існуючих, передбачає її окреслення з огляду на нано-, мікро- та мезо/макрорівень її формування та реалізації.

Конкурентоспроможність молоді на ринку праці на нанорівні – це сукупність особливих здібностей та унікальних переваг молодої людини, які виділяють її з-поміж конкурентів та сприяють особистісній та професійній самореалізації, підвищенню соціального статусу; *на мікрорівні* – здатність забезпечувати високий рівень конкурентного статусу на внутрішньофірмовому ринку праці; *на мезо/макрорівні* – здатність відповідати потребам регіону/національної економіки та суспільства щодо якості робочої сили та формувати сталу конкурентну позицію на регіональному (національному) ринку праці.

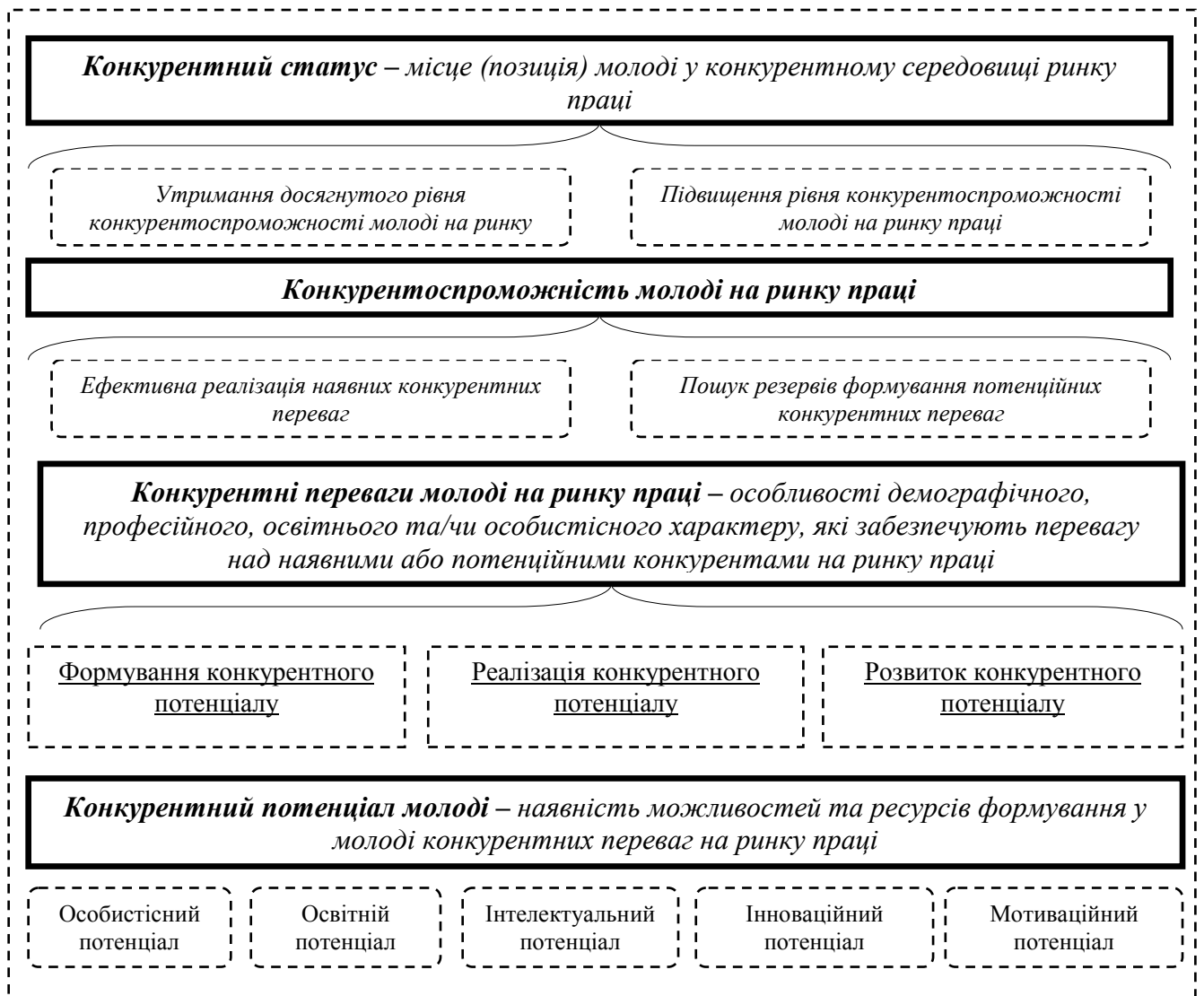
У роботі визначено послідовні етапи процесу формування конкурентоспроможності молоді на ринку праці, а саме: початковий (формування загальноосвітніх знань), теоретико-мотиваційний (формування у молодої людини основ професійних знань та вмінь, розширення кругозору, набуття спеціальних знань за обраною спеціальністю), практично-професійний (розширення знань у сфері професійної освіти, набуття додаткової кваліфікації, отримання досвіду, стажу роботи за профільною спеціальністю, удосконалення набутих вмінь та навичок). Виявлено та обґрунтовано роль основних суб'єктів у формуванні та забезпеченні конкурентоспроможності молоді на ринку праці, зокрема: держави, сім'ї, підприємства-роботодавця та навчального закладу.

Доведено, що сутність конкурентоспроможності молоді на ринку праці варто розглядати з огляду на певні ознаки, що її визначають, тобто складові конкурентоспроможності, серед яких автором виокремлено демографічну, освітньо-професійну та особистісно-соціальну.

У процесі аналізу виявлено можливі види конкуренції молоді на ринку праці (особистісна, міжособистісна, колективна, міжколективна, конкуренція молоді на внутрішньогалузевому, міжгалузевому, національному, міжнародному рівнях), а також класифіковано види конкурентоспроможності молоді на ринку праці за сферою, можливістю реалізації та за тривалістю дії.

Категоріальний аналіз дав змогу обґрунтувати структурно-логічну схему основних характеристик конкурентоспроможності молоді на ринку праці (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна схема основних характеристик конкурентоспроможності молоді на ринку праці

На основі SWOT-аналізу нормативно-правового поля забезпечення конкурентоспроможності виявлено, що усунення існуючих проблем та недоліків (неоднозначність трактування категорії «молодь» у різних нормативно-правових актах; необґрунтовано велика кількість нормативно-правових актів різної юридичної сили; наявність істотних суперечностей та неузгодженостей у схожих за змістом та суттю нормативно-правових актах з питань державної молодіжної політики; відсутність ідеологічного підходу до формування цілісного нормативно-правового поля даної проблематики) повинно стати пріоритетом регуляторного впливу держави на забезпечення ефективного переходу молоді від навчання до зайнятості.

У роботі формалізовано та систематизовано сукупність чинників впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці за класифікаційними ознаками,

зокрема: за внутрішнім змістом (кількісні, якісні), сферою дії (зовнішні, внутрішні), часом дії (постійні, тимчасові), ступенем впливу (основні, другорядні), способом прояву (загальні, специфічні), характером дії (об'єктивні, суб'єктивні).

Серед зовнішніх (екзогенних) чинників автором на основі PEST-аналізу виявлено вплив політичних, економічних, соціальних та технологічних. Серед внутрішніх (ендогенних) чинників, що здійснюють вплив на формування конкурентоспроможності молоді на ринку праці, виокремлено такі, як рівень та якість освіти, професійна компетентність, мотивація, організаторські здібності, життєві орієнтації, демографічні та етично-моральні чинники.

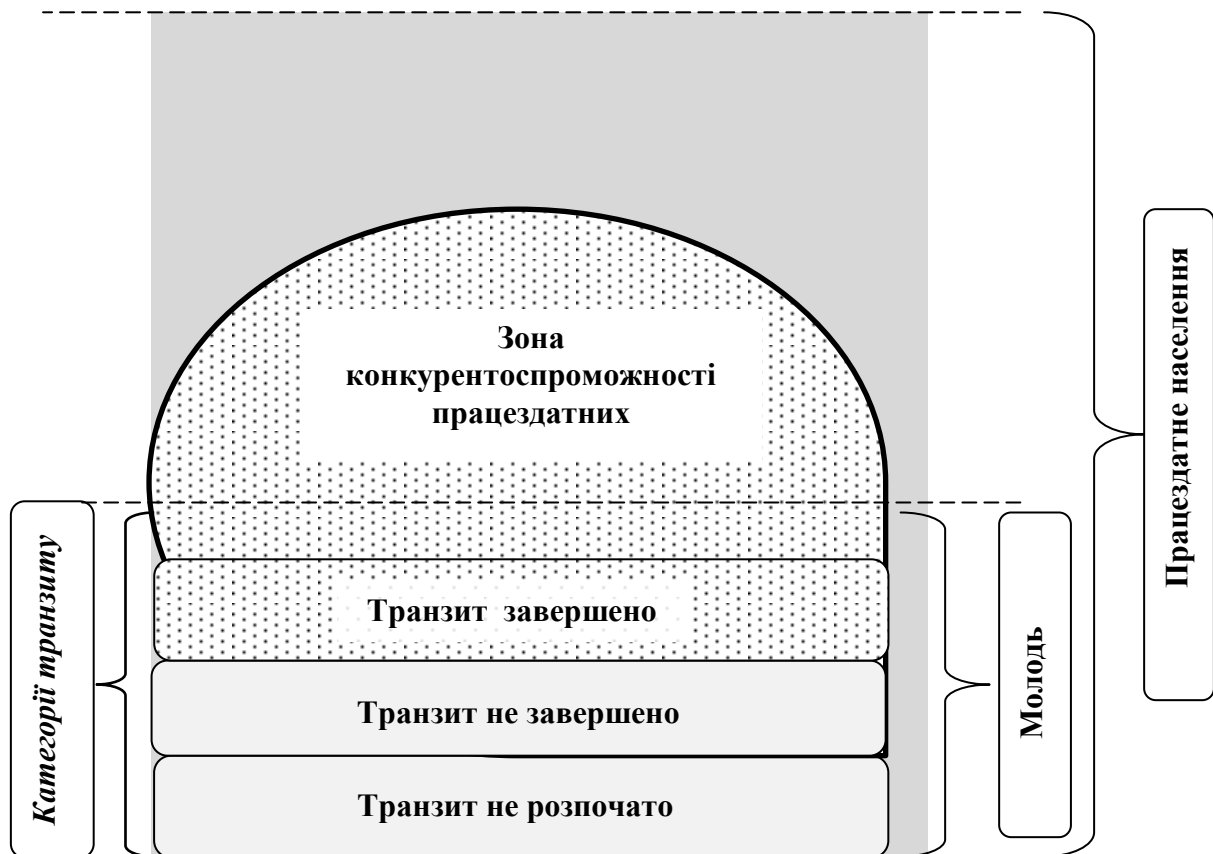
У другому розділі «Аналіз соціально-демографічних та економічних складових конкурентоспроможності молоді на ринку праці» проаналізовано зарубіжний досвід підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці; визначено особливості демографічних характеристик та освітньо-професійних орієнтацій молоді в Україні; здійснено оцінку сучасного стану й тенденцій економічної активності молоді та молодіжного ринку праці в Україні; проведено комплексну оцінку рівня конкурентоспроможності молоді на ринку праці на мікро- та макrorівнях.

На основі аналізу зарубіжного досвіду підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці виявлено пріоритетні напрями його адаптації в Україні, а саме: підвищення автономії навчальних закладів (досвід Фінляндії та США); взаємозалежність теоретичних програм та практики їх застосування, розвиток бізнес-шкіл (досвід США, Великої Британії); тісна співпраця суб'єктів бізнес-середовища та молоді, адаптація освітніх програм до вимог роботодавців (досвід Німеччини); гнучкість навчального процесу (досвід США); ефективна система професійної орієнтації молоді (досвід Японії); законодавчо врегульована співпраця закладів освіти та центрів зайнятості (досвід Німеччини) тощо.

Проведене Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Українським центром соціальних реформ (UCSR) та Центром соціального моніторингу за підтримки Міжнародної організації праці у 2014 році дослідження проблем молоді на етапі переходу від навчання до стабільної роботи (School-to-Work Transition Survey – SWTS) засвідчило факт більшої доступності професійно-технічної освіти порівняно з вищою: 83,4% студентів ПТНЗ навчаються за рахунок Державного бюджету, тоді як серед студентів ВНЗ таких менше половини – 43,8%. Дослідження також підтвердило гіпотезу прямої залежності рівня освіти молоді та матеріального стану домогосподарства. Із зростанням добробуту домогосподарства відповідно збільшується й частка молоді з вищою освітою та зменшується – з професійно-технічною та середньою. За даними дослідження 28,3% безробітної молоді шукають роботу понад 1 рік, що знижує потенційні можливості її швидкої адаптації на ринку праці.

У роботі пропонується підхід до оцінювання конкурентоспроможності молоді, спираючись на категорії транзиту від навчання до зайнятості, згідно з

яким у зоні конкурентоспроможних опиняються молоді люди, котрі завершили транзит (його графічна інтерпретація наведена на рис. 2).

Рис. 2. Оцінювання конкурентоспроможності молоді з урахуванням процесу транзиту від навчання до зайнятості

Перехід на ринок праці визначається переміщенням молоді від закінчення навчання (першої економічної активності) до стабільної роботи або роботи, що приносить задоволення. Тривалість переходу між протилежними полюсами економічної активності визначається за стандартною методологією концепції робочої сили.

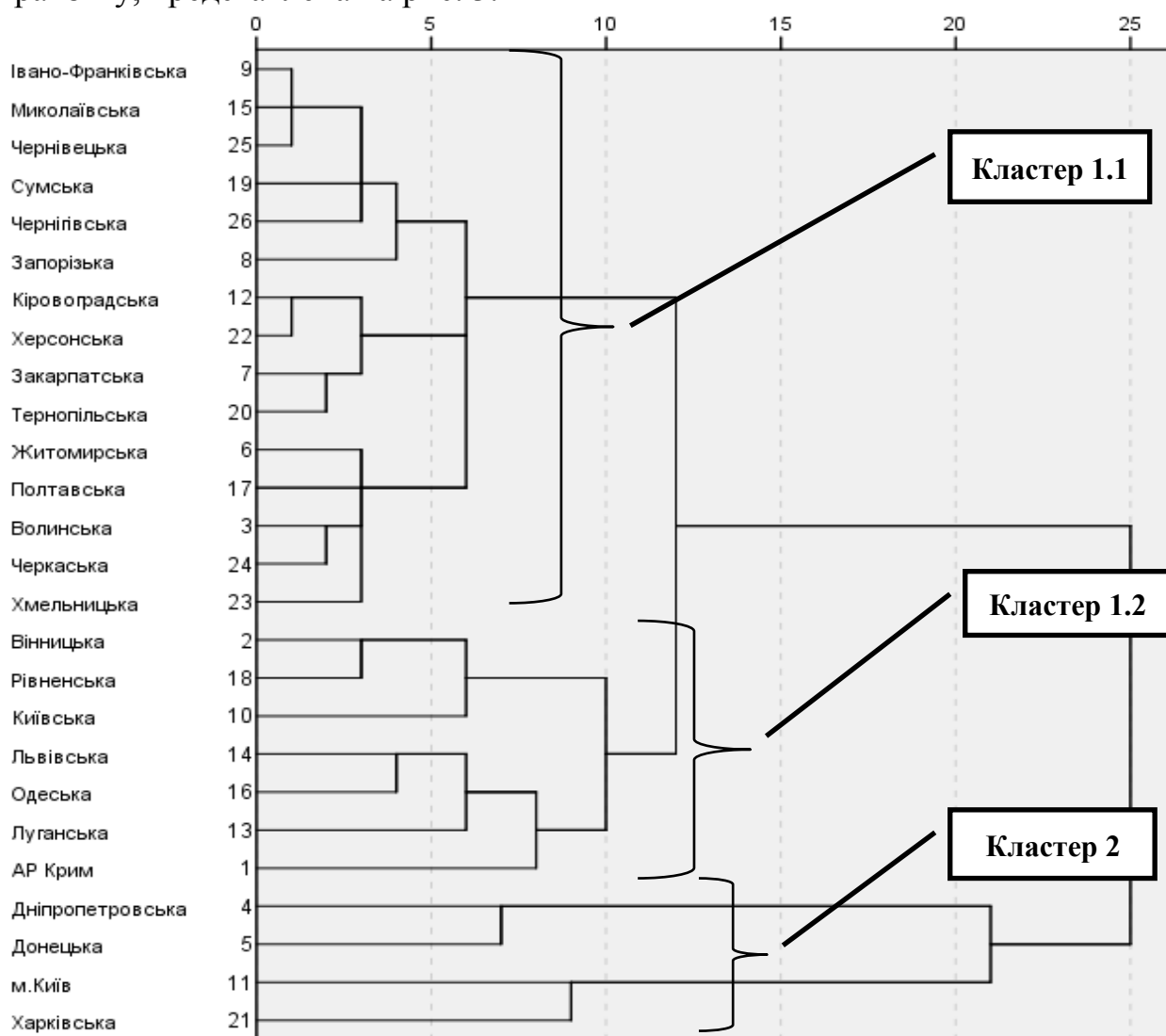
Категорія «транзит завершено» включає в себе виключно ту молодь, що класифікується як зайнята. Категорія «транзит не завершено» (в процесі переходу) – це безробітні й та частина економічно неактивної молоді, яка не має роботи, але готова приступити до неї, хоча й активних пошуків не здійснює, а також ті неактивні, які не навчаються, не займаються пошуком, але розглядають можливість свого подальшого працевлаштування. До категорії «транзит не розпочато» входять ті неактивні, які не включені до попередніх категорій. Досягаючи працездатного віку, молоді люди мають ряд альтернативних варіантів поведінки на ринку праці, які включають в себе сценарії навчання за визначеними освітньо-професійними рівнями, трудової діяльності або поєднання навчання і праці. Кінцевою метою для молоді є повноцінне завершення переходу на ринок праці.

Процес транзиту як сукупність епізодів навчання, переходів від одного робочого місця до іншого, а також безпосередньо трудової діяльності, на нашу думку, є відображенням процесу формування конкурентоспроможності. Тобто,

завершивши транзит, молодь має сформовану первинну конкурентоспроможність, підтвержену за кількісно-якісним критерієм. При цьому вона долучається до конкурентоспроможних дорослих у сукупності працездатних.

Завершеність транзиту від навчання до зайнятості визначається, з одного боку, як готовністю (підготовленістю) молодої людини зайняти відповідне робоче місце і продуктивно, ефективно працювати, так і, з іншого боку, наявністю відповідних робочих місць, які за своїми характеристиками мають бути привабливими і бажаними для працівників. Тому вважаємо за необхідне дослідити регіони за характеристиками робочих місць, перебування на яких визначило стан завершення молоддю переходу від навчання до зайнятості, виокремивши при цьому близькі за характеристиками групи регіонів, тобто здійснимо кластеризацію.

Дендрограма ієрархічної кластеризації регіонів України за характеристиками робочих місць, перебування на яких визначає завершення транзиту, представлена на рис. 3.

Рис. 3. Дендрограма ієрархічної кластеризації регіонів України за рівнем конкурентоспроможності молоді на ринку праці

За результатами аналізу видно, що регіони України утворили два нерівних за розміром кластери: кластер 1 включає в себе два підкластери (кластер 1.1, до складу

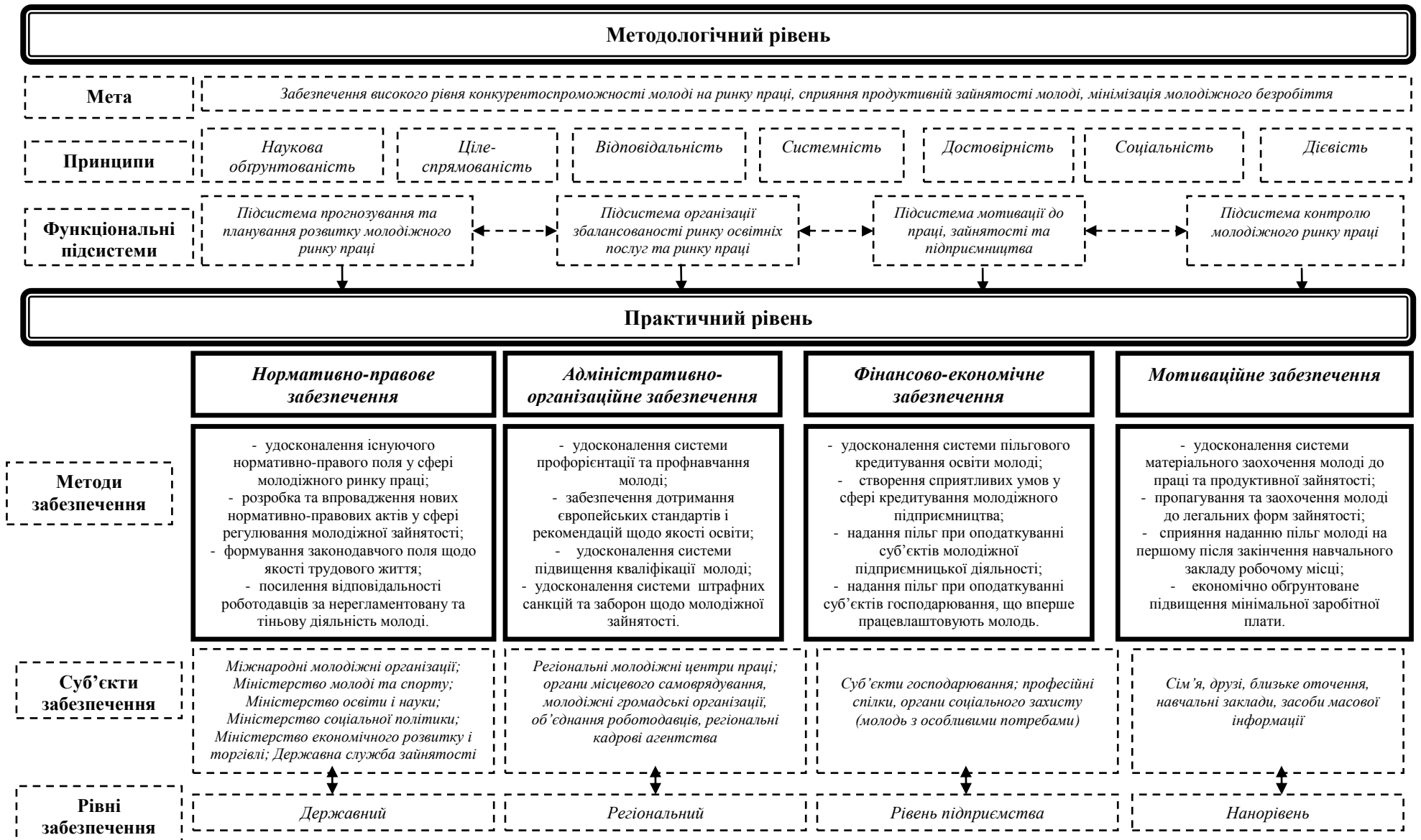
якого увійшли Івано-Франківська, Миколаївська, Чернівецька, Сумська, Чернігівська, Запорізька, Кіровоградська, Херсонська, Закарпатська, Тернопільська, Житомирська, Полтавська, Волинська, Черкаська, Хмельницька області, та кластер 1.2 у складі Вінницької, Рівненської, Київської, Львівської, Одеської, Луганської областей та АР Крим); а також кластер 2, до якого входять решта областей – Дніпропетровська, Донецька, Харківська та м. Київ. Кластер 1.2 об'єднує дві пари найближчих і найбільш схожих за характеристиками об'єктів у складі групи – Вінницька і Рівненська, а також Львівська та Одеська області. До кластеру 2 входять економічно найбільш розвинуті регіони (Дніпропетровська та Донецька області), при цьому кластеризація виявила їх своєрідність як у середині цієї групи, так і щодо решти регіонів України. Відповідно можна припустити, що для областей, які входять до другого кластера, слід застосовувати більш диференційовані стратегії розвитку ринку праці, ніж до інших регіонів України. Загалом при більш детальному аналізі на основі проведеної класифікації можна сформулювати основні типи стратегій розвитку щодо отриманих груп регіонів.

У третьому розділі «Шляхи підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України» обґрунтовано необхідність удосконалення системи освіти як ключового напрямку підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці; розроблено соціально-економічну модель її забезпечення; визначено основні напрями підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці в сучасних умовах розвитку економіки України.

З'ясовано, що за роки незалежності в напрямі освітньої діяльності Україна досягла певних позитивних зрушень, а саме: підвищення рівня освіти серед молодого населення, збільшення кількості молоді з вищою освітою, участь країни у рейтингах оцінки якості освіти національного та міжнародного масштабу. Проте, навіть попри прийняття Закону України «Про вищу освіту» у новій редакції (2014 р.), необхідним для України залишається удосконалення освітньої системи з метою збалансування та взаємодії ринку освітніх послуг та ринку праці, підвищення конкурентоспроможності навчальних закладів та їх випускників, які матимуть можливість повною мірою реалізувати свій освітньо-професійний потенціал у конкурентних умовах та мати впевненість в адекватності отриманих знань сучасним вимогам ринку праці та суспільства.

У ході дослідження обґрунтовано пріоритетні напрями удосконалення системи освіти в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, серед яких: удосконалення нормативно-правового регулювання системи освіти, удосконалення структури та модернізація змісту системи освіти відповідно до європейських стандартів, застосування найсучасніших технологій у навчальному процесі, підвищення рівня професійно-кадрового потенціалу освітніх закладів, сприяння науковій та інноваційній активності в освітній сфері, підвищення рівня фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти, моніторинг якості освіти, запровадження ефективних методів управління системою освіти, міжнародне співробітництво в освітній сфері.

Розроблено соціально-економічну модель забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, яку можна представити за допомогою системи, що включає в себе два рівні: методологічний та практичний (рис. 4).

Рис. 4. Соціально-економічна модель забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці

З огляду на схему на рис. 4, особливістю запропонованої моделі є не тільки чітке визначення мети, базових принципів, функціональних підсистем та методів, задіяних в межах кожного рівня впливу, а й розмежування та конкретизація суб'єктів забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці на кожному з рівнів системи, що підвищує дієвість запропонованої моделі на практиці.

В основу методологічного рівня соціально-економічної моделі забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці покладені певні наукові принципи, а її структура визначена функціональними підсистемами.

Ефективність функціонування соціально-економічної моделі конкурентоспроможності молоді на ринку праці, тобто її практичний рівень, залежить від тісноти співпраці та взаємодії суб'єктів забезпечення на всіх рівнях господарювання. Суб'єктами забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці на державному рівні визначено міжнародні молодіжні організації, Міністерство молоді та спорту, Міністерство освіти і науки, Міністерство соціальної політики, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Державну службу зайнятості; на регіональному – регіональні молодіжні центри праці, органи місцевого самоврядування, молодіжні громадські організації, об'єднання роботодавців, регіональні кадрові агентства; на виробничому (рівні підприємства) – суб'єкти господарювання, професійні спілки, органи соціального захисту (молодь з особливими потребами) і на нанорівні – сім'ю, друзів, близьке оточення, навчальні заклади, засоби масової інформації тощо. Реалізація соціально-економічної моделі можлива за умови нормативно-правового, адміністративно-організаційного, фінансово-економічного та мотиваційного її забезпечення.

Практичне застосування соціально-економічної моделі забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці методами нормативно-правового (удосконалення існуючого, розробка та впровадження нових нормативно-правових актів у сфері регулювання молодіжної зайнятості; посилення відповідальності роботодавців за нерегламентовану та тіньову діяльність молоді), адміністративно-організаційного (удосконалення системи профорієнтації та профнавчання молоді; забезпечення дотримання європейських стандартів і рекомендацій щодо якості освіти; удосконалення системи підвищення кваліфікації молоді), фінансово-економічного (удосконалення системи пільгового кредитування освіти молоді; створення сприятливих умов у сфері кредитування молодіжного підприємництва; надання пільг при оподаткуванні суб'єктів молодіжної підприємницької діяльності) та мотиваційного (удосконалення системи матеріального заохочення молоді до праці; пропагування легальних форм зайнятості; сприяння наданню пільг молоді на першому робочому місці) характеру уможливить розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, сприяння продуктивній молодіжній зайнятості та мінімізації молодіжного безробіття не лише в окремих регіонах, а й у державі в цілому.

Запропоновано основні напрями підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, які згруповані за сферою впливу на кожен із складових,

що її формують, а саме: на демографічну (сприяння демографічному розвитку, покращення стану здоров'я молоді, створення сприятливих житлово-побутових умов для молоді); освітньо-професійну (удосконалення системи освіти та професійної підготовки молоді, підвищення економічної активності та сприяння працевлаштуванню молоді, підтримка самозайнятості та підприємництва серед молоді, підвищення якості трудового життя) та особистісно-соціальну (підтримка обдарованої молоді та сприяння її науковій активності, забезпечення дієвої системи мотивації до зайнятості молоді, удосконалення соціального діалогу на ринку праці, сприяння розвитку особистісної конкурентоспроможності молоді).

Визначені напрями, що зумовлені необхідністю кардинальних дій у сфері формування, забезпечення та підвищення рівня конкурентоспроможності молоді на ринку праці, можуть стати основою розробки проекту Національної програми підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці (нормативно-правового акту довгострокової дії та стратегічного значення, що спрямований на забезпечення конкурентоспроможності молодих кадрів на ринку праці як складової макроконкурентоспроможності країни, дія якого розповсюджується в межах виробничих, регіональних та державних органів управління).

ВИСНОВКИ

Розроблені в дисертаційній роботі теоретико-методологічні та науково-практичні рекомендації щодо забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці дали змогу зробити такі висновки:

1. На основі еволюційних підходів щодо визначення економічної сутності поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці» у дисертації обґрунтовано необхідність розгляду даної дефініції з урахуванням існування різних рівнів її формування та реалізації, а саме: нано-, мікро- та мезо/макрорівнів. На основі дослідження теоретичних положень та науково-методичних підходів у роботі виокремлено етапи формування конкурентоспроможності молоді на ринку праці (початковий, теоретико-мотиваційний та практично-професійний), суб'єкти забезпечення (державна, сім'я, підприємство-роботодавець, навчальний заклад), види та складові (демографічна, освітньо-професійна й особистісно-соціальна).

2. У результаті дослідження нормативно-правового регулювання забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці встановлено, що попри значну кількість нормативно-правових актів, на державному рівні відсутня цілісність у їх формуванні та реалізації. Більшість із нормативно-правових актів мають виключно регламентаційно-правовий характер, суперечать один одному та не забезпечують ефективного вирішення проблеми підготовки конкурентоспроможної молоді для ринку праці України.

3. Формалізовано та систематизовано чинники впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці за різними класифікаційними ознаками, а саме: за внутрішнім змістом, сферою дії, часом дії, ступенем

впливу, способом прояву, характером дії. Серед внутрішніх чинників було виділено рівень та якість освіти, професійну компетентність, мотивацію та організаторські здібності, демографічні, етично-моральні чинники та життєві орієнтації. Серед зовнішніх чинників було виявлено вплив політичних, економічних, соціальних і технологічних.

4. Досліджено зарубіжний досвід підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці. На основі аналізу міжнародних систем освіти та професійної орієнтації молоді у Фінляндії, Німеччині, Японії, США, Великій Британії доведено необхідність застосування їх позитивних здобутків в Україні з урахуванням національних особливостей та ментальності. Серед яких: взаємозалежність теоретичних програм та практики їх застосування, розвиток бізнес-шкіл, тісна співпраця суб'єктів бізнес-середовища та молоді, адаптація освітніх програм до вимог роботодавців, гнучкість навчального процесу, ефективна система професійної орієнтації молоді, законодавчо врегульована співпраця закладів освіти та центрів зайнятості тощо.

5. Запропоновано методику оцінки конкурентоспроможності молоді на ринку праці на основі категорії транзиту молоді від навчання до гідної зайнятості та проведено кластеризацію регіонів України з метою їх класифікації на групи за кількісно-якісним критерієм завершення переходу на ринок праці. На основі результатів проведених розрахунків визначено можливість та необхідність їх використання для обґрунтування основних пріоритетів стратегій розвитку регіонів України.

6. Обґрунтовано основні шляхи удосконалення системи освіти як ключового напрямку підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, серед яких виділено: удосконалення нормативно-правового регулювання системи освіти; удосконалення структури та модернізація змісту системи освіти відповідно до європейських стандартів; впровадження сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальний процес; підвищення рівня професійного кадрового потенціалу закладів системи освіти; сприяння науковій та інноваційній діяльності в освітній сфері; підвищення рівня матеріально-технічного та фінансового забезпечення системи освіти; моніторинг якості освіти; запровадження ефективних методів управління системою освіти; міжнародне співробітництво в освітній сфері.

7. Запропоновано соціально-економічну модель забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, яку представлено у вигляді дворівневої системи, що включає в себе методологічний та практичний рівні. До складу структури моделі включено такі функціональні підсистеми: прогнозування та планування розвитку молодіжного ринку праці; організації збалансованості ринку освітніх послуг та ринку праці; мотивації до праці, зайнятості та підприємництва, а також підсистему контролю молодіжного ринку праці. Основною метою соціально-економічної моделі забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці є розробка, прийняття та реалізація ефективних управлінських рішень, спрямованих на досягнення поточних, тактичних та стратегічних цілей розвитку молодіжного ринку праці.

8. Визначено напрями підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці в сучасних умовах розвитку економіки України, які груповані за сферою впливу на її складові, а саме: на демографічну (сприяння демографічному розвитку, покращення стану здоров'я молоді, створення сприятливих житлово-побутових умов для молоді), освітньо-професійну (удосконалення системи освіти та професійної підготовки молоді, підвищення економічної активності та сприяння працевлаштуванню молоді, підтримка самозайнятості та підприємництва серед молоді, підвищення якості трудового життя) та особистісно-соціальну (підтримка обдарованої молоді та сприяння її науковій активності, забезпечення дієвої системи мотивації до зайнятості молоді, удосконалення соціального діалогу на ринку праці, сприяння розвитку особистісної конкурентоспроможності).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у зарубіжних наукових фахових виданнях:

1. Леган И.Н. Тенденции молодёжной занятости в современном глобализированном мире / И.Н. Леган // Экономика и предпринимательство. – 2013. – №6. – С.54-56 (0,45 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Леган І.М. Вплив трансформаційних процесів на економічну активність сільської молоді в Україні / І.М. Леган // Економіка і регіон. – 2011. – №4 (31). – С. 182-186 (0,51 друк. арк.).

3. Леган І.М. Конкуренція та конкурентоспроможність на ринку праці: концептуалізація базових понять / І.М. Леган // Інноваційна економіка. – 2012. – №2 (28). – С. 105-109 (0,56 друк. арк.).

4. Леган І.М. Актуальні проблеми молоді на ринку праці на сучасному етапі розвитку економіки / І.М. Леган // Економічний форум. – 2012. – №3. – С. 458-463 (0,34 друк. арк.).

5. Леган І.М. Нормативно-правове забезпечення державної молодіжної політики в Україні / І.М. Леган // Економічний форум. – 2012. – №4. – С. 373-380 (0,83 друк. арк.).

6. Леган І.М. Освіта сільської молоді як чинник конкурентоспроможності робочої сили України / І.М. Леган // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2012. – Т. 2, №1(30). – С. 389-396 (0,40 друк. арк.).

7. Леган І.М. Чинники впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці / І.М. Леган // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №2. – С. 299-304 (0,52 друк. арк.).

Публікації в інших наукових виданнях:

8. Заволока І.М. (Леган І.М.) Особливості формування та перспективи розвитку регіонального ринку робочої сили / І.М. Заволока, А.О. Соколова // Формування стратегії розвитку регіонального АПК: Матеріали міжфакультетської науково-практичної конференції молодих вчених, магістрів та студентів, 12 травня 2005 р. – Житомир: Державний агроекологічний

університет, 2005. – С. 41-44 (0,20 друк. арк., особисто автору належить 0,11 друк. арк.).

Особистий внесок – аналіз стану та тенденцій розвитку регіонального ринку робочої сили (на прикладі Житомирської області).

9. Леган І.М. Оцінка та особливості ринку праці в сільській місцевості Житомирської області / А.О. Соколова, І.М. Леган // Обліково-аналітичне та фінансове забезпечення розвитку АПК України: проблеми та перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 40-річчю економічного факультету, 25–26 листопада 2010 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2010. – С. 111-114 (0,23 друк. арк., особисто автору належить 0,13 друк. арк.).

Особистий внесок – виявлення причин поглиблення фінансово-економічних диспропорцій та розбалансованості ринку праці в сільській місцевості.

10. Леган І.М. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці: теоретико-методологічний аспект / І.М. Леган // Актуальні питання сучасної економічної науки і практики: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Львів, 21–22 жовтня 2011 р. – Львів: ГО Львівська економічна фундація, 2011. – С. 117-120 (0,24 друк. арк.).

11. Леган І.М. Конкурентоспроможна молодь – рушійна сила економічного розвитку України XXI століття / І.М. Леган // Оцінка перспектив економічного потенціалу України XXI століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 листопада 2011 р.). – Київ: у 2-х частинах, «Київський економічний науковий центр», 2011. Ч. II. – С. 25-27 (0,15 друк. арк.).

12. Леган І.М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці в контексті стратегічних завдань інноваційної економіки України / І.М. Леган // Стратегії інноваційної економіки України: проблеми, перспективи, теоретико-методологічний аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16–17 грудня 2011 р.). – Київ, «Київський економічний науковий центр», 2011. Ч. I. – С. 67-68 (0,15 друк. арк.).

13. Леган І.М. Молодь на ринку праці України: проблеми та перспективи / І.М. Леган // Економічні підсумки 2011 року: досягнення та перспективи: VI Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Львів, 23–24 грудня 2011 року). – Львів у 3-х частинах: Львівська економічна фундація, 2011. Ч. III. – С.50-51 (0,15 друк. арк.).

14. Леган І.М. Особливості підвищення конкурентоспроможності молоді з інвалідністю на ринку праці України / І.М. Леган // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: електронний додаток до матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 10–11 травня 2012 р.). – С. 150-151 (0,21 друк. арк.).

15. Леган І.М. Конкурентоспроможність випускників вищих навчальних закладів на ринку праці: сучасні реалії та пріоритетні кроки / І.М. Леган // Соціально-економічні трансформації в умовах глобалізації:

світовий та вітчизняний виміри: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 1–2 березня 2013 р.). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 165-167 (0,19 друк. арк.).

16. Леган І.М. Особливості освітньо-професійних орієнтацій сучасної молоді України / І.М. Леган // Розвиток національних економік в умовах глобальної нестабільності: матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 10–11 травня 2013 р.). – О.: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 21-23 (0,20 друк. арк.).

17. Леган І.М. Забезпечення конкурентоспроможності молоді з особливими потребами на ринку праці України / І.М. Леган // Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 22–23 листопада 2013 р.). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. Ч. 2 – С. 61-63 (0,24 друк. арк.).

18. Леган І.М. Етапи формування, суб'єкти забезпечення та складові конкурентоспроможності молоді на ринку праці / І.М. Леган // Пріоритети розвитку економіки України та інших країн: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 29–30 листопада 2013 р.). – Чернігів: Видавничий дім «Гельветика», 2013. – С. 148-150 (0,28 друк. арк.).

19. Леган І.М. Сучасні тенденції функціонування молодіжного ринку праці України / І.М. Леган // Проблеми сталого розвитку економіки України в умовах інтеграційних процесів: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 5–6 грудня 2014 р.). – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Ч. 2. – С.44-46 (0,19 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Леган І.М. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці: шляхи забезпечення та напрями підвищення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, Київ, 2015.

Дисертація присвячена розробці теоретико-методологічних та прикладних засад дослідження конкурентоспроможності молоді на ринку праці, обґрунтуванню чинників впливу й тенденцій розвитку молодіжного ринку праці та пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці в сучасних умовах розвитку економіки України. Деталізовано еволюційні підходи до визначення економічної сутності поняття «конкурентоспроможність молоді на ринку праці». Здійснено систематизацію чинників впливу на конкурентоспроможність молоді на ринку праці за класифікаційними ознаками. Проаналізовано напрями адаптації зарубіжного досвіду підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Здійснено оцінку сучасного стану та тенденції молодіжного ринку праці в Україні. Проведено комплексну оцінку конкурентоспроможності молоді на ринку праці на мікро- та макрорівнях.

Обґрунтовано необхідність удосконалення системи освіти як ключового напрямку підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці. Розроблено соціально-економічну модель забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Визначено пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності молоді в сучасних умовах розвитку економіки України.

Ключові слова: молодь, ринок праці, конкуренція на ринку праці, конкурентоспроможність молоді на ринку праці, конкурентоспроможність робочої сили, молодіжний ринок праці.

АННОТАЦІЯ

Леган І.Н. Конкурентоспособность молодёжи на рынке труда: пути обеспечения и направления повышения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.07 – демография, экономика труда, социальная экономика и политика. – Институт демографии и социальных исследований имени М.В. Птухи НАН Украины, Киев, 2015.

В диссертационной работе раскрыты теоретико-методологические и прикладные основы исследования конкурентоспособности молодежи на рынке труда, обоснованы факторы влияния на развитие молодежного рынка труда Украины и детализированы направления повышения конкурентоспособности молодежи на рынке труда в современных условиях развития экономики.

Описаны подходы к определению экономической сущности понятия «конкурентоспособность молодежи на рынке труда». Проанализировано нормативно-правовое регулирование обеспечения конкурентоспособности молодежи на рынке труда Украины. Проведена систематизация факторов влияния на конкурентоспособность молодежи на рынке труда по определённым классификационным признакам.

На основе анализа международных систем образования и профессиональной ориентации молодежи зарубежных стран доказана необходимость применения их положительных достижений в Украине с учетом национальных особенностей. Определены качества демографических характеристик и образовательно-профессиональных ориентаций молодежи в Украине. Осуществлена оценка современного состояния и тенденции экономической активности молодежи и молодежного рынка труда в Украине. Проведена комплексная оценка уровня конкурентоспособности молодежи на рынке труда на микро- и макроуровнях.

Предложена методика оценки конкурентоспособности молодежи на рынке труда на основе категории транзита молодежи от учебы к занятости и проведена кластеризация регионов Украины с целью их классификации по количественно-качественному критерию. На основе результатов осуществленных расчетов определена возможность и необходимость их использования для обоснования основных приоритетов стратегий развития регионов Украины.

Обоснованы основные пути совершенствования системы образования как ключевого направления повышения конкурентоспособности молодежи на рынке труда. Разработана социально-экономическая модель обеспечения конкурентоспособности молодежи на рынке труда Украины. Определены направления повышения конкурентоспособности молодежи в современных условиях развития экономики Украины.

Ключевые слова: молодёжь, рынок труда, конкуренция на рынке труда, конкурентоспособность молодёжи на рынке труда, конкурентоспособность рабочей силы, молодёжный рынок труда.

SUMMARY

Legan I.M. The competitiveness of the youth in the labor market: ways of support and directions of increase. – Manuscript.

Thesis for scientific degree of candidate of economic science in speciality 08.00.07 – demography, labour economy, social economy and policy. – M.V. Ptoukha institute for demography and social studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The dissertation develops the theoretical, methodological and applied basis for studying competitiveness of the youth in the labor market, grounds the factors of influence, development trends in the youth labor market of Ukraine and priority directions of competitiveness increase in the youth labor market in modern conditions of economic development of Ukraine.

Evolutionary approaches to determining the economic essence of the concept “competitiveness of the youth in the labor market” are defined. Regulatory regulation for ensuring the competitiveness of the youth in the labor market of Ukraine is examined. The study introduces analysis and systematization of the factors that influence competitiveness of the youth in the labor market based on different classification criteria.

The foreign experience of improving the competitiveness of the youth in the labor market is analyzed. The features of demographic characteristics and educational and professional orientation of the youth in Ukraine are defined. The current state and trends of the economic activity of the youth and the youth labor market in Ukraine are assessed. A complex evaluation of the competitiveness of the youth in the labor market at micro and macro levels is done.

The necessity of improving the education system as a key direction of increasing the competitiveness of the youth in the labor market is grounded. A socio-economic mechanism of ensuring the competitiveness of the youth in the labor market of Ukraine is worked out. The study determines the priority directions of competitiveness increase in the youth labor market in modern conditions of economic development of Ukraine.

Key words: youth, the labor market, competition in the labor market, the competitiveness of young people on the labor market, the competitiveness of the labor force, the youth labor market.